

Projektstöd i landsbygdsprogrammet som liknar lokalt ledd utveckling

En uppföljning av stöd inom landsbygdsprogrammet 2014–2020 baserad på uppgifter fram till den 12 juni 2019

Uppföljningen är gjord av Frida Sporre och Tina Wallin

Varför görs denna uppföljning?

Denna rapport är en del av uppföljningen av landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet samt regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling under programperioden 2014–2020.

Landsbygdsanalysenheten vid Jordbruksverket ansvarar för att de svenska EU-programmen där Jordbruksverket är förvaltande myndighet följs upp. Uppföljningarna har till syfte att sprida kunskap om utfall och resultat och bidra till att stöden och programgenomförandet blir enklare och effektivare.

Innehåll

Sammanfattning.....	4
Om lokalt ledd utveckling genom leadermetoden.....	4
Uppföljningen ska undersöka likheter mellan åtgärder.....	5
Kriterier för att en åtgärd ska passa inom lokalt ledd utveckling	5
Fyra delåtgärder inom landsbygdsprogrammet är jämförbara med lokalt ledd utveckling.....	6
En delåtgärd inom landsbygdsprogrammet är snarlik lokalt ledd utveckling	7
Övriga åtgärder passar inte inom lokalt ledd utveckling.....	7
Jämförelse av de utvalda delåtgärderna	7
Olika stödvillkor för de olika delåtgärderna.....	7
Projektstorleken varierar mycket mellan de olika delåtgärderna.....	8
Ideella föreningar vanligaste projektägaren inom lokalt ledd utveckling och delåtgärden investeringar i infrastruktur för rekreation och turism	11
Diskussion	12
Slutsatser och begränsningar	13
Referenser.....	13
Bilagor	14

Sammanfattning

- Det finns fyra delåtgärder i landsbygdsprogrammet som är jämförbara med åtgärden för lokalt ledd utveckling i sin nuvarande utformning. De är:
  - 7.2 – stöd till investeringar i småskalig infrastruktur
  - Insatserna inom fritid i delåtgärd 7.4 – stöd till investeringar i service och fritid på landsbygden
  - 7.5 – stöd till investeringar i infrastruktur för rekreation och turism
  - Insatserna inom kulturmiljö i delåtgärd 7.6 – stöd till utveckling av natur- och kulturmiljö
- Vi har jämfört delåtgärder i landsbygdsprogrammet med åtgärden för lokalt ledd utveckling utifrån flera kriterier. Först har vi undersökt vilket syfte och vilken nytta projekten ska ha inom de olika åtgärderna. Dessutom har vi till exempel tittat på vilka som kan söka stöd inom dem, vilka som faktiskt har beviljats finansiering och hur stora projekten är.
- Här har vi endast fokuserat på stödets utformning och de projekt som beviljats inom de olika åtgärderna. Vi har därför inte tagit hänsyn till hur ett genomförande skulle kunna ske om man beslutade sig för att kombinera dessa delåtgärder med lokalt ledd utveckling i nästa programperiod. På grund av detta har vi heller inte undersökt konsekvenserna för administration eller handläggning av en sådan förändring.

Om lokalt ledd utveckling genom leadermetoden

Lokalt ledd utveckling är en åtgärd som syftar till att utveckla attraktiva, konkurrenskraftiga områden och stimulera ökad sysselsättning samt nyföretagande. I huvudsak ges stöd till projekt som är till nytta för många människor i området, projekt som ger förutsättningar för företagsutveckling, boendemiljö, kunskap, service eller landsbygdens attraktivitet. Stöd ges även till samarbetsprojekt kring dessa mål. En lägre nivå av stöd kan även ges till projekt som är till nytta för enskilda eller samarbetande företag.

Lokalt ledd utveckling utgår ifrån leadermetoden, som syftar till att utveckla områden utifrån lokala förutsättningar och initiativ och genom samarbete mellan de tre sektorerna privat, ideell och offentlig. I varje område tar dessa olika sektorer gemensamt fram en lokal utvecklingsstrategi med olika insatsområden där de kommer överens om vad de ska prioritera för insatser under kommande programperiod. Varje område har ett LAG som består av representanter från privat, ideell och offentlig sektor och fungerar som en styrelse för leaderområdet. Det är LAG som prioriterar vilka projekt som ska beviljas utifrån urvalskriterier som är kopplade till områdets lokala utvecklingsstrategi.

Åtgärden lokalt ledd utveckling finns i flera program. Landsbygdsprogrammet, med pengar från landsbygdsfonden, är det största programmet och innehåller många olika typer av stöd. Från bredband, investeringar i biogas, natur- och kulturmiljöer, kompetensutveckling och rådgivning till sju olika miljöinvesteringar som syftar till att förbättra vattenkvaliteten eller den biologiska mångfalden i vår natur. Åtgärden lokalt ledd utveckling finns även som en del i havs- och fiskeriprogrammet och i det specialskrivna programmet regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling.

Lokalt ledd utveckling är inte den enda åtgärden i landsbygdsprogrammet som syftar till utveckling av landsbygden och de gröna näringarna. Det gör att det finns en risk för överlappning av olika åtgärder med olika ansökningsprocesser och stödvillkor, vilket kan bli förvirrande för den sökande.

Uppföljningen ska undersöka likheter mellan åtgärder

Syftet med den här uppföljningen är därför att undersöka vilka åtgärder inom landsbygdsprogrammet som är jämförbara med, och eventuellt skulle kunna slås ihop med, åtgärden för lokalt ledd utveckling. Jämförelsen ska baseras på att åtgärderna är lämpade för leadermetoden och skulle kunna vara bra komplement till det som genomförs inom lokalt ledd utveckling idag.

Kriterier för att en åtgärd ska passa inom lokalt ledd utveckling

För att se om det finns åtgärder inom landsbygdsprogrammet som liknar lokalt ledd utveckling har vi gjort en jämförelse utifrån olika kriterier. Tanken med dessa kriterier är att de ska bidra till att visa vad som kännetecknar projekt inom lokalt ledd utveckling. Med hjälp av dessa kriterier kan vi identifiera åtgärder och delåtgärder inom landsbygdsprogrammet som på olika sätt liknar lokalt ledd utveckling och som eventuellt skulle kunna slås ihop med den åtgärden.

- **Syftet och nyttan med projekten.** Syftar stödet till att på olika sätt utveckla attraktiva, konkurrenskraftiga områden och stimulera ökad sysselsättning? Tillfaller nyttan med stödet många människor i området? Går stödet till projekt som ger förutsättningar för företagsutveckling, boendemiljö, kunskap, service eller landsbygdens attraktivitet samt projekt som är till nytta för enskilda företag eller till samarbetande företag?
- **Vilka som kan söka stöd.** Är det samma grupper som kan söka stöd inom lokalt ledd utveckling och de andra åtgärderna? Lokalt ledd utveckling kan sökas av föreningar, stiftelser, offentliga aktörer och till en viss del företag. Tillåter man en liknande bredd av sökande inom övriga landsbygdsprogrammet som inom lokalt ledd utveckling?
- **Projektmetod (leadermetoden).** Har stödet en leader-liknande projektmetod som grundar sig i utveckling av området utifrån lokala förutsättningar och initiativ? Uppmuntrar stödet samarbete mellan privat, ideell och offentlig sektor?

Utöver de tre kriterierna så finns det ytterligare en aspekt som kan bidra till att identifiera liknande åtgärder. Det är de insatsområden som har tagits fram i leaderområdenas lokala utvecklingsstrategier. Insatsområdena är ämnesområden eller teman som respektive leaderområde har identifierat som viktiga för att utveckla sin lokala bygd.

Vid en genomgång av alla leaderområdets lokala utvecklingsstrategier och dess insatsområden hittades sex återkommande teman. Begreppen som används nedan är en samlad beskrivning av olika formuleringar med liknande innehåll.

- Besöksnäring
- Näringsliv, arbetsmarknad och kompetensutveckling
- Gröna och blå näringar
- Lokal ekonomi exempelvis i form av förädlade lokala resurser
- Social inkludering, exempelvis genom integration, sociala företag och ungdomsprojekt
- Lokal attraktivitet och delaktighet

Det skulle vara möjligt att gå ännu djupare, genom att ta fram och använda ytterligare kriterier för syften i enskilda projekt. Men i och med att lokalt ledd utveckling är så pass brett är det högst troligt att det alltid kommer att finnas enstaka projekt inom samtliga åtgärder inom landsbygdsprogrammet som mer eller mindre kan bedömas ha liknande syfte och nytta. Detta innebär dock inte att åtgärder eller delåtgärder på det stora hela kan bedömas som liknande. Därför bedömer vi att det är lämpligt att begränsa oss till att använda oss av de tre urvalskriterierna tillsammans med vanligast förekommande insatsområden.

Fyra delåtgärder inom landsbygdsprogrammet är jämförbara med lokalt ledd utveckling

För att se om och hur åtgärder och delåtgärder inom landsbygdsprogrammet liknar lokalt ledd utveckling är samtliga åtgärder och delåtgärder genomlysta. Genomlysningen utgår från de tidigare nämnda kriterierna och reflektion om insatsområden. I sammanställningen i bilaga 2 kan vi konstatera att det finns fyra delåtgärder som är jämförbara med lokalt ledd utveckling. Dessa har delvis liknande syfte och nytta som åtgärden för lokalt ledd utveckling och samma grupper kan söka stöd inom dem. Delåtgärderna är:

- 7.2 – stöd till investeringar i småskalig infrastruktur: Syftet är att förbättra den småskaliga infrastrukturen och ge en ökad livskvalitet och en tryggare utomhusmiljö för de som bor där.
- 7.4 – stöd till investeringar i service och fritid på landsbygden: Syftet är att skapa och behålla anläggningar för idrotts- och fritidsaktiviteter på landsbygden. Syftet är även att upprätthålla och utveckla lokal service för dem som bor, verkar på och besöker landsbygden.
- 7.5 – stöd till investeringar i infrastruktur för rekreation och turism samt för turisminformation: Syftet är att skapa möjligheter till rekreation för allmänheten. Det ska också förbättra möjligheterna till turism i området.
- 7.6 – stöd till utveckling av natur- och kulturmiljö: Syftet är bevara eller utveckla bygdens lokala natur- eller kulturvärden, samt att stötta det lokala näringslivet.

När vi tittar på teman för de vanligast förekommande insatsområdena i de lokala utvecklingsstrategierna kan vi se att delåtgärderna ovan passar in. Temat lokal attraktivitet och delaktighet innehåller insatser som fokuserar på att utveckla det lokala området och göra det mer attraktivt. Bland annat genom olika byggnationer och restaureringar. Det är dessutom samma grupper som kan söka stöd inom dessa delåtgärder och åtgärden för lokalt ledd utveckling. Baserat på denna analys bedömer vi att delåtgärderna är jämförbara med lokalt ledd utveckling och eventuellt skulle dessa därför kunna slås ihop för att minska överlappning i landsbygdsprogrammet.

En delåtgärd inom landsbygdsprogrammet är snarlik lokalt ledd utveckling

Inom landsbygdsprogrammet finns ytterligare en delåtgärd som till viss del också är jämförbar med åtgärden för lokalt ledd utveckling.

- 16.2 – stöd till utveckling inom jordbruk, livsmedel och skog samt pilotprojekt: Syftet är att stödja samarbeten inom områden där den gemensamma nyttan av ett samarbete är stor för samhället men där incitamentet för en enskild aktör är för litet för att finansiera ett utvecklingsarbete.

Att samarbeta mellan aktörer från olika sektorer är en viktig del i projektmetoden inom lokalt ledd utveckling (leadermetoden) och grunden i leaderområdenas uppbyggnad. Delåtgärd 16.2 i landsbygdsprogrammet bygger på en liknande projektmetod. Dessutom finns det inom lokalt ledd utveckling specifika delåtgärder för samarbeten men andra områden. Delåtgärden 16.2 har visserligen ett snävare fokus genom att det främst är riktat till utveckling inom jordbruk, livsmedel och skog. Dock är dessa näringar vanliga på landsbygden och till en viss del utvecklas den lokala bygden genom att dessa näringar utvecklas. Det finns dessutom flera olika inriktningar på dessa samarbetsprojekt som är liknande sådant som genomförs inom lokalt ledd utveckling. Exempelvis att skapa nya jobb, främja lokal serviceutveckling och att utveckla kulturarv och kulturmiljöer kopplade till mat samt till landsbygdsturism.

Övriga åtgärder passar inte inom lokalt ledd utveckling

De resterande åtgärderna och delåtgärderna inom landsbygdsprogrammet bedömer vi inte är jämförbara med åtgärden för lokalt ledd utveckling i deras nuvarande form. På olika sätt saknar de liknande syfte och nytta, det är inte samma grupper som kan söka stöden, de saknar drag av leadermetoden i form av samarbete mellan olika sektorer eller passar inte in i de insatsområden som oftast förekommer i leaderområdenas lokala utvecklingsstrategier.

Jämförelse av de utvalda delåtgärderna

Följande avsnitt kommer att separat visa de olika delåtgärderna inom landsbygdsprogrammet som tidigare identifierats. Dessutom kommer delåtgärd 7.4 – service och fritid på landsbygden att redovisas separat för kommersiell service och fritids- och idrottsanläggningar. Anledningarna till detta är att de delarna riktar sig till olika målgrupper och har olika stödvillkor.

Åtgärden för lokalt ledd utveckling kommer hanteras tvärtom, där delåtgärderna 19.2 och 19.3 slås ihop. Detta görs då det enda som skiljer dem åt är att projekt inom 19.3 har samarbetspartners i övriga landet eller internationellt.

Olika stödvillkor för de olika delåtgärderna

Åtgärden för lokalt ledd utveckling och de andra delåtgärderna har alla specifika stödnivåer och stödvillkor. Detta innebär att man inom olika åtgärder kan få olika mycket finansiering till sitt projekt. Tabell 1 visar en sammanställning av dessa stödvillkor för lokalt ledd utveckling och jämförbara åtgärder i landsbygdsprogrammet. Förutom dessa skillnader i stödnivåer med mera så finns det en ytterligare skillnad mellan lokalt ledd utveckling och de andra åtgärderna. Inom lokalt ledd utveckling kan man använda offentliga resurser som en del av övrigt offentligt stöd, vilket inte är möjligt i de andra åtgärderna i landsbygdsprogrammet. Alltså medfinansiering i form av material och arbetstimmar från offentliga aktörer räknas som en del av finansieringen.

Tabell 1 Stöd villkor för lokalt ledd utveckling och jämförbara delåtgärder i landsbygdsprogrammet

Åtgärd	Stödnivå	Golvbelopp för stödberättigade utgifter, kronor	Takbelopp för stödet, kronor
Lokalt ledd utveckling (19.2 & 19.3)	40–100 % för organisationer, föreningar eller myndigheter. 40–70 % för företag.	Lägsta stödbelopp är 22 000	200 000 till företag och 400 000 för paraplyprojekt.
Småskalig infrastruktur (7.2)	90 % upp till takbeloppet.	100 000	Regionala begränsningar kan finnas.
Service och fritid på landsbygden (7.4) – kommersiell service	50 % Man får 90 % om vissa kriterier uppfylls.	50 000 om stödnivån är 50 %, annars 30 000.	Regionala begränsningar kan finnas.
Service och fritid på landsbygden (7.4) – fritids- och idrottsanläggningar	90 % upp till takbeloppet.	100 000	Regionala begränsningar kan finnas.
Infrastruktur för rekreation och turism (7.5)	90 %. En offentlig stödmottagare kan få upp till 100 %, inklusive sin egen medfinansiering.	100 000	Regionala begränsningar kan finnas.
Utveckling av natur- och kulturmiljö (7.6)	90 % upp till takbeloppet.	50 000	Regionala begränsningar kan finnas.
Utveckling inom jordbruk-, livsmedel och skog samt pilotprojekt (16.2)	Varierar mellan 70 % och 100 % inom olika fokusområden.	Varierar mellan 30 000 och 100 000 inom olika fokusområden.	Inget

Återigen sticker delåtgärd 16.2 ut genom man ibland söker stödet via riktade utlysningar, där stödnivåer och andra villkor kan variera mellan olika fokusområden¹. Lokalt ledd utveckling är den enda av dessa åtgärder som har nationella takbelopp som begränsar hur mycket den sökande kan få i stöd för ett projekt. Taket är 200 000 kronor för projekt där den sökande är ett företag. Det finns också ett tak på 400 000 kronor för paraplyprojekt. Paraplyprojekt gör det möjligt för privatpersoner och andra aktörer att söka stöd till mindre projekt eller aktiviteter, utan att starta ett helt leaderprojekt. Detta är projekt där lokalt ledd utveckling skiljer sig också på det sättet att det inte finns en lägsta nivå för stödberättigade utgifter utan ett lägsta stödbelopp på 22 000 kronor. De andra delåtgärderna har oftast 50 procent eller 90 procent som stödnivå och ett lägsta belopp för stödberättigade utgifter på 50 000 eller 100 000 kronor.

Projektstorleken varierar mycket mellan de olika delåtgärderna

Tabell 2 visar budgetutnyttjande och information om projektstorlek för de aktuella åtgärderna. Totalt är ca 1,2 miljarder kronor avsatta till genomförandeprojekt (19.2) och samarbetsprojekt (19.3) inom åtgärden lokalt ledd utveckling i landsbygdsprogrammet. Dessa pengar är sedan fördelade mellan de 44 olika leaderområden som arbetar med landsbygdsfonden. För dessa två delåtgärder är ca 819 miljoner kronor beviljade fram till den 12 juni 2019, vilket är cirka 68 procent av budgeten för hela programperioden.

¹ Ett fokusområde är en smalare del av de övergripande prioriteringar som landsbygdsprogrammet syftar till att förbättra med sina stöd. Det kan till exempel vara att främja lokal utveckling på landsbygden, eller att främja innovation, samarbete och kompetensutveckling på landsbygden.

Tabell 2 Budgetutnyttjande och projektstorlek för lokalt ledd utveckling och jämförbara delåtgärder i landsbygdsprogrammet

Åtgärd	Beviljad andel av budget, procent	Antal beviljade projekt	Minsta storlek, kronor	Största storlek, kronor	Genomsnittlig storlek, kronor	Median storlek, kronor
Lokalt ledd utveckling (19.2 & 19.3)	68	1226	11 019	8 898 139	667 897	400 000
Småskalig infrastruktur (7.2)	72	37	95 197	1 880 694	635 470	448 969
Service och fritid på landsbygden (7.4) – kommersiell service	73 [†]	627	24 360	2 050 960	444 905	268 250
Service och fritid på landsbygden (7.4) – fritids- och idrottsanläggningar	73 [†]	179	91 800	1 968 760	481 081	454 599
Infrastruktur för rekreation och turism (7.5)	72	107	90 000	3 219 229	875 347	625 319
Utveckling av natur- och kulturmiljö (7.6)	54	634	22 000	6 000 000	472 528	295 320
Utveckling inom jordbruk-, livsmedel och skog samt pilotprojekt (16.2)	54	184	89 460	40 005 000	2 033 697	1 051 291

Obs, alla summor är justerade med återflöden².

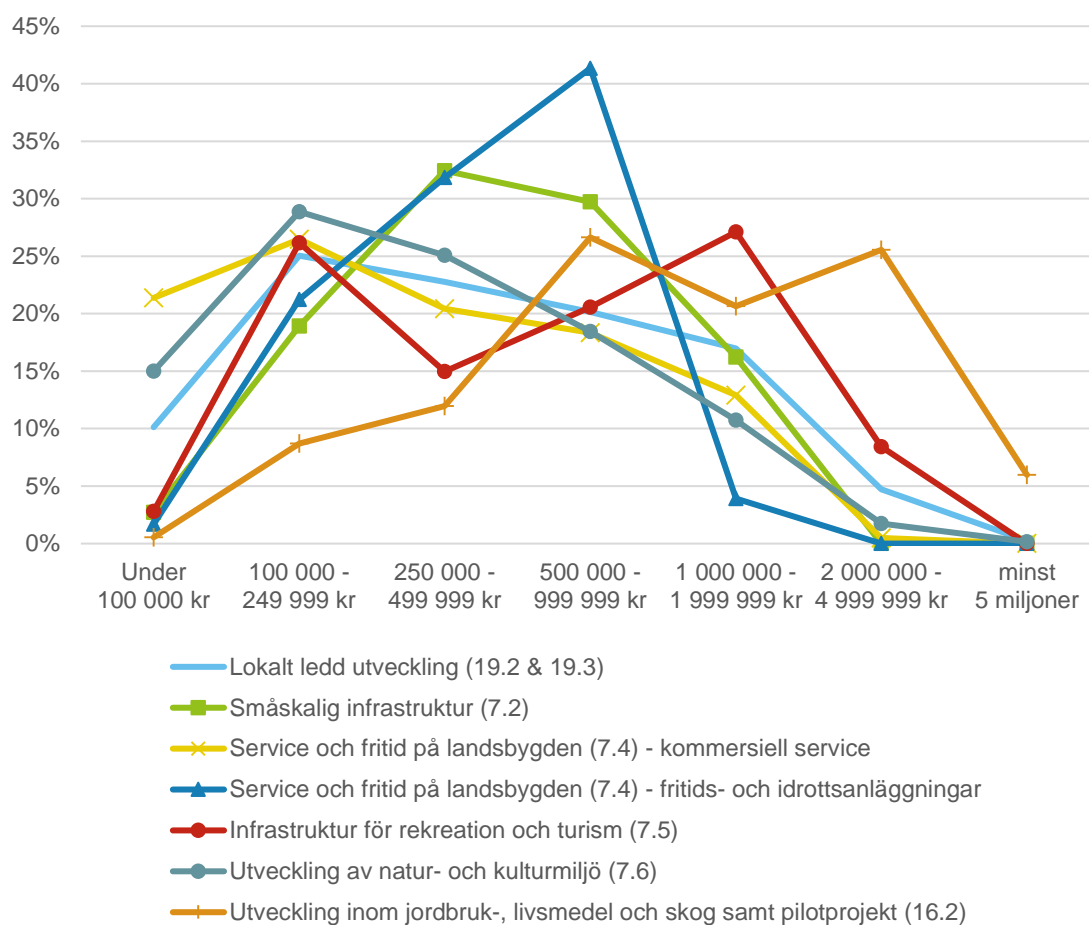
[†]: Budgeten är gemensam för hela delåtgärd 7.4.

Ca 1 200 projekt inom lokalt ledd utveckling med stöd från landsbygdsfonden beviljades fram till sommaren 2019. Det genomsnittliga projektet har en beviljad totalbudget på ca 670 000 kronor, medan medianvärdet är 400 000 kronor. Detta tyder på att många projekt är relativt små medan några har beviljats mycket stöd, vilket drar upp medelvärdet.

Antalet beviljade projekt inom de jämförbara delåtgärderna i landsbygdsfonden är knappt 1 800 för samma period. Det motsvarar knappt 1,2 miljarder kronor i beviljat stöd. Projektens genomsnittliga storlek varierar stort mellan dessa åtgärder. Strax under 450 000 kr beviljades i genomsnitt till projekt för kommersiell service inom delåtgärd 7.4. Ca 2 miljoner beviljades i genomsnitt till projekt inom samarbetsåtgärden 16.2. Medianvärdet för samtliga delåtgärder ligger en bit under medelvärdet, vilket tyder på att det även inom dessa delåtgärder finns några stora projekt som drar upp medelvärdet. Den delåtgärd som avviker mest från lokalt ledd utveckling i form av projektens storlek är delåtgärd 16.2. Detta är också den delåtgärd som bara delvis är jämförbar med lokalt ledd utveckling.

En tydligare bild kan fås genom att se hela fördelningen och endast högsta och lägsta värdet samt medianen. Figur 1 visar fördelning av totalt beviljat stöd, inklusive övrigt offentligt stöd och offentliga resurser, i ett par olika storleksintervall.

² Ett återflöde är skillnaden mellan hur mycket stöd som betalats ut för ett projekt och hur mycket det hade fått beviljat. Alltså den summa som inte utnyttjades och som därför återgår till Jordbruksverkets budget och istället kan ges till andra projekt.

Figur 1 Fördelning av projekt inom lokalt ledd utveckling och de utvalda projektstödsåtgärderna i olika storlekskategorier

För lokalt ledd utveckling kan vi se att det vanligaste storleksintervallet är 100 000–249 999 kronor. Detta är också fallet för delåtgärderna 7.4 och 7.6. De största skillnaderna kan observeras i de lägsta och högsta intervallen. I kategorin under 100 000 kr har de tre nämnda delåtgärderna ca 10–15 procent av sina beviljade projekt, medan andelen för de resterande delåtgärderna är 1–3 procent. Längst till höger i distributionen ser vi istället att det är främst delåtgärderna 7.5 och 16.2 som sticker ut. Till exempel har ca 25 procent av projekten inom delåtgärd 16.2 beviljats mellan 2 och 5 miljoner kronor i stöd, så även här är det tydligt att delåtgärden avviker en del från lokalt ledd utveckling.

Inom delåtgärd 16.2 är det stor skillnad mellan projektens inriktningar. Om man bryter ner det varierar genomsnittstorleken från ca 500 000 kronor (förbättrad djurvälstånd) till ca 3,1 miljoner kronor (främja service på landsbygden). De inriktningar som är mest relevanta för lokalt ledd utveckling är främja lokal utveckling samt skapa nya jobb. Båda dessa inriktningar har en projektstorlek som i genomsnitt ligger strax över 2 miljoner. Eventuellt kan detta tolkas som att den typen av insatser som genomförs inom delåtgärd 16.2 ofta kräver större budgetar och högre stöd än vad projekt inom lokalt ledd utveckling har. Många av dessa projekt drivs dessutom i större geografiska områden än vad leaderområdena omfattar.

Ideella föreningar vanligaste projektägaren inom lokalt ledd utveckling och delåtgärden investeringar i infrastruktur för rekreation och turism

Tabell 3 visar vilka grupper som beviljats stöd för att genomföra projekt inom både lokalt ledd utveckling och jämförbara åtgärder inom resterande del av landsbygdsprogrammet. För lokalt ledd utveckling kan vi observera att den absolut vanligaste kategorin är ideella föreningar. Ideella och ekonomiska föreningar står tillsammans för ca två tredjedelar av samtliga beviljade projekt inom åtgärden.

Tabell 3 Vanligaste typ av sökande som beviljats stöd inom åtgärden för lokalt ledd utveckling och jämförbara delåtgärder i landsbygdsprogrammet

Åtgärd	Ekonomisk förening	Enskild firma	Företag (AB, HB etc.)	Ideell förening	Myndighet	Totalt antal projekt
Lokalt ledd utveckling (19.2 & 19.3)	9 %	6 %	13 %	57 %	14 %	1 226
Småskalig infrastruktur (7.2)	38 %	3 %	8 %	30 %	22 %	37
Service och fritid på landsbygden (7.4) – kommersiell service	17 %	6 %	76 %	1 %	0 %	627
Service och fritid på landsbygden (7.4) – fritids- och idrottsanläggningar	4 %	1 %	2 %	89 %	4 %	179
Infrastruktur för rekreation och turism (7.5)	11 %	2 %	16 %	43 %	28 %	107
Utveckling av natur- och kulturmiljö (7.6)	2 %	46 %	7 %	38 %	7 %	634
Utveckling inom jordbruk-, livsmedel och skog samt pilotprojekt (16.2)	11 %	3 %	28 %	12 %	47 %	184

Liknande fördelning ses för delåtgärd 7.5. I övrigt är det rätt varierat. Servicedelen av delåtgärd 7.4 har flest projekt som drivs av företag, vilket är rimligt med tanke på åtgärden handlar om att stötta serviceföretag på landsbygden. För fritids- och idrottsdelen av delåtgärd 7.4 är det istället nästan uteslutande ideella föreningar som har beviljats stöd. Även detta är rimligt med tanke på att det i stor utsträckning är idrottsföreningar och liknande som är målgruppen för det stödet.

Diskussion

Sammanlagt fyra delåtgärder visade sig vara jämförbara med lokalt ledd utveckling. Detta baseras på en jämförelse av bland annat syfte, projektmetod och insatsområden mellan lokalt ledd utveckling och andra delåtgärder i landsbygdsprogrammet. Dessutom finns det en delåtgärd som bedömdes vara snarlik, men inte jämförbar i sin nuvarande form. Efter att också ha jämfört delåtgärdernas stödvillkor, projektstorlek och vanligaste typ av stödmottagare blir det tydligt att det finns en del skillnader även mellan de delåtgärder som tidigare bedömdes vara jämförbara.

Projektet inom delåtgärd 16.2 bör ses som ett komplement till lokalt ledd utveckling och inte som något jämförbart. Delåtgärd 16.2 skiljer sig från de andra på något sätt i alla jämförelser. De projekten har i genomsnitt beviljats mycket högre stöd än de andra delåtgärderna, ca hälften av projekten drivs av myndigheter och till skillnad från de andra delåtgärderna söks stödet ofta via riktade utlysningar. Om den delåtgärden skulle kombineras med åtgärden för lokalt ledd utveckling skulle stödet vara svårare att rikta på nationell nivå då leadermetoden bygger på ett underifrånperspektiv med lokala prioriteringar. Dessutom skulle sannolikt projektens budget minska då projekt inom lokalt ledd utveckling är mindre i budgetstorlek. Detta skulle kunna påverka projektens omfattning och syfte. Ett annat problem är att många av dessa projekt genomförs antingen på regional nivå eller nationell nivå, vilket är mycket större än det geografiska område som leaderområdena arbetar med.

Insatser inom kommersiell service bör inte ses som jämförbara med lokalt ledd utveckling. Tematiskt passar insatserna inom kommersiell service i delåtgärd 7.4 bra in i lokalt ledd utveckling. Men med nuvarande regler skulle det vara svårt använda sig av den åtgärden för att ge den här typen av stöd. Tabell 3 visar att över 80 procent av de som beviljats stöd inom delåtgärd 7.4 – kommersiell service är företag. Inom lokalt ledd utveckling finns det idag ett stödtak på 200 000 kronor för företag. Ca 56 procent av samtliga beviljade stöd till kommersiell service inom delåtgärd 7.4 överstiger det stödtaket. Ett alternativ om man skulle vilja samla åtgärderna är att uppmuntra andra typer av sökande. Dock är det problematiskt eftersom att de man vill stötta ofta är lokala företagare. Dessutom finns det en fördel med att sköta detta på en mer övergripande nivå då man kan arbeta mer strategiskt med tillgänglighet till bland annat livsmedel.

Insatser inom delåtgärd 7.6 – utveckling av natur- och kulturmiljö bör inte heller ses som jämförbara med lokalt ledd utveckling. Inom delåtgärd 7.6 är totalt ca 53 procent av projektägarna företag. Om dessa hade sökt stöd inom lokalt ledd utveckling skulle de påverkas av stödtaket på 200 000 kr. Nästan två tredjedelar av de beviljade stöden i underlaget har fått högre stöd än så. Tittar man närmare på de beviljade projekten kan man se att det främst är lantbrukare som söker stöd för miljöinvesteringar som att anlägga eller restaurera våtmarker eller att förbättra vattenkvaliteten lokalt. De som har beviljats stöd för att restaurera kulturhistoriska byggnader är huvudsakligen ideella föreningar. Eventuellt skulle detta stöd kunna delas upp, då insatserna som syftar till att förbättra kulturmiljön är mer lika lokalt ledd utveckling än insatserna som syftar till att förbättra naturmiljön. Ett annat alternativ är att se över vilka målgrupper som är viktigast att nå med stödet som syftar till förbättrad naturmiljö.

Slutsatser och begränsningar

Den första jämförelsen resulterade i sammanlagt fyra delåtgärder som i nuläget är jämförbara med åtgärden för lokalt ledd utveckling. Dessa skulle alltså kunna slås ihop utan stora justeringar för att minska överlappningar i landsbygdsprogrammet. Dessutom finns det en delåtgärd som bedömdes vara snarlik, men inte jämförbar om inte en del justeringar görs.

Efter en ytterligare jämförelse av stödvillkor, projektstorlek och vanligaste typ av stödmottagare visade det sig att ett par av dessa delåtgärder, eller delar av dem, kanske inte är jämförbara ändå. De delar som fortfarande bedöms vara så pass jämförbara att de skulle kunna genomföras helt inom lokalt ledd utveckling är följande delar:

- 7.2 – stöd till investeringar i småskalig infrastruktur
- Insatserna inom fritid i delåtgärd 7.4 – stöd till investeringar i service och fritid på landsbygden
- 7.5 – stöd till investeringar i infrastruktur för rekreation och turism
- Insatserna inom kulturmiljö i delåtgärd 7.6 – stöd till utveckling av natur- och kulturmiljö

Att slå samman en del av dessa delåtgärder inom åtgärden för lokalt ledd utveckling skulle kunna öka tydligheten för de som söker stöd då stöden koncentreras på ett ställe. Dessutom skulle man kunna uppnå en bättre helhetssyn om likvärdiga insatser inte drivs via flera olika myndigheter.

Dock är det viktigt att tänka på att fokus i denna uppföljning har varit jämförbarheten mellan åtgärder baserat på deras utformning och vilka som har mottagit stöd. Vi har inte tagit hänsyn till faktorer som var och hur handläggning bör ske och konsekvenser av dess placering för sysselsättning och åtgärdens budget. Vi har heller inte undersökt hur en samlad åtgärd skulle utformas. Dessa aspekter behöver studeras närmare innan man gör eventuella förändringar. Andra aspekter vi inte har behandlat i den här uppföljningen är också huruvida resultaten skiljer mellan lokalt ledd utveckling och de andra åtgärderna, eller om det är vanligare med missförstånd av regler och fel inom någon av åtgärderna.

Referenser

Jordbruksverkets databaser

Bilagor

Bilaga 1 Kort beskrivning om de olika åtgärderna i landsbygdsprogrammet

Åtgärd	Delåtgärd	Om åtgärden
1. Kompetensutveckling	1.1 Stöd till kompetensutveckling 1.2 Stöd till demonstrationer och information	Syftet med kompetensutveckling och rådgivning är att öka kompetensen hos verksamma på landsbygden och på det sättet bidra till att nå målen med landsbygdsprogrammet.
2. Rådgivning	2.1 Stöd till rådgivningstjänster 2.3 Stöd till fortbildning av rådgivare	Syftet med kompetensutveckling och rådgivning är att öka kompetensen hos verksamma på landsbygden och på det sättet bidra till att nå målen med landsbygdsprogrammet.
4. Investeringar till jordbruk, trädgård och rennäring	4.1 Investeringstöd inom jordbruk, trädgård och rennäring	Du kan söka investeringstöd om du vill utveckla ditt jordbruks-, trädgårds- eller rennäringföretag. Det kan till exempel vara investeringar för att bygga nytt djurstall, effektivisera energianvändningen, anlägga energiskog eller minska utsläppen av växthusgaser och ammoniak.
	4.2 Förädlingsstöd	Du kan få stöd om du förädlar jordbruks-, trädgårds- eller rennäring produkter till livsmedel på en lokal marknad eller om förädlingen leder till fler arbetstillfällen. En förädlad produkt från gården ger bättre förutsättningar att nå konsumenter och att hitta nya vägar ut på marknaden.
	4.4 Miljöinvesteringar	Du kan få stöd till miljöinvesteringar som förbättrar miljön. Det finns sju olika miljöinvesteringar som du kan få stöd för. Det kan till exempel vara att röja en betesmark. Det kan också vara att anlägga en våtmark för att öka den biologiska mångfalden eller förbättra vattenkvaliteten i våra sjöar och hav.
	Stängsel mot rovdjur	
	Engångsröjning av betesmark	
	Reglerbar dränering	
6. Jordbruks- och affärsutveckling	6.1 Startstöd	Nyetablelingsstöd för unga jordbrukare
	6.4 Investeringstöd för jobb och klimat	Syftet med stödet är att främja diversifiering av jordbruks- trädgårds och rennäringföretag, främja utveckling av små företag och arbetstillfällen på landsbygden, samt främja tillgång till och användning av förnybar energi.

7. Service, infrastruktur och attraktiv landsbygd	7.2 stöd till investeringar i småskalig infrastruktur	Du kan få stöd för att bygga, förbättra eller utvidga småskalig infrastruktur på landsbygden. Syftet är att förbättra den småskaliga infrastrukturen och ge en ökad livskvalitet och en tryggare utomhusmiljö för de som bor där. Exempel: att sätta upp vägbelysning, att anlägga mindre vägar, att bygga bryggor och broar, att anlägga en pendelparkering, att skapa system för samåkning.
	7.3 Stöd till bredband	Det finns många sätt att starta ett projekt för att bygga bredbandsnät på landsbygden. Det kan starta som ett lokalt initiativ där ni som bor på landsbygden bildar en förening som sedan söker stödet och bygger bredbandsnätet. Det kan också vara kommunen, ett kommunalt bolag eller ett privat företag som tar initiativet. Om det till exempel är kommunen som tar initiativet så kan kommunen söka stödet och även driva projektet eller så kan kommunen vara administratör och samordnare för flera föreningar.
	7.4 Stöd till investeringar i service och fritid på landsbygden	Du kan få stöd för investeringar i anläggningar för idrotts- och fritidssysselsättning samt till samlingslokaler för olika typer av aktiviteter. Syftet med stödet är att skapa och behålla anläggningar för idrotts- och fritidsaktiviteter på landsbygden. Du kan också få stöd för att bl.a. behålla och utveckla den lokala servicen i dagligvarubutiker, för drivmedelsanläggningar och servicepunkter. Syftet med stödet är att upprätthålla och utveckla lokal service för dem som bor, verkar på och besöker landsbygden. Förutom dagligvarubutiker och drivmedelsanläggningar kan serviceställen även upprättas i gårdsbutiker, på campingplatser, på värdshus, i bygdegårdar eller andra lämpliga lokaler. Det kan då handla om en kombination av kommersiell service så som dagligvaror och drivmedel tillsammans med exempelvis biblioteksverksamhet, medborgarinformation, betaltjänster, kontanthantering samt ombudsverksamhet för post- och pakethantering och apotek.
	7.5 stöd till investeringar i infrastruktur för rekreation och turism samt för turisminformation	Du kan få stöd för att till exempel skapa badplatser eller leder för vandring och cykling. Syftet med stödet är att skapa möjligheter till rekreation för allmänheten. Det ska också förbättra möjligheterna till turism i området.
	7.6 Stöd till utveckling av natur- och kulturmiljö	Du kan få stöd om du bevarar eller utvecklar natur- och kulturmiljöer. Stödet ska bidra till att utveckla bygdens lokala attraktivitet och till att nå nationella miljömål. Du kan få stöd för investeringar som bidrar till att bevara och restaurera natur- och kulturmiljöer i odlingslandskap och renkötselområden. Samlingar av hus och byggnader som är kulturhistoriskt värdefulla och gör området mer tilltalande kan också ingå här.
	Miljöinvesteringar	Miljöinvestering – förbättra vattenkvalitet
Anlägga tvåstegsdiken		Du kan få stöd för att anlägga tvåstegsdiken. Syftet är att förbättra vattenkvaliteten i våra sjöar, vattendrag och hav genom att minska erosion och hålla kvar växtnäringsämnen. Syftet är också att bevara och förstärka biologisk mångfald som mår bra av vatten i landskapet.
Anlägga och restaurera våtmarker och dammar för förbättrad vattenkvalitet		Du kan få stöd för att anlägga eller restaurera våtmarker och dammar. Syftet är att bevara och förstärka biologisk mångfald som gynnas av vatten i landskapet eller att förbättra vattenkvalitet i våra sjöar, vattendrag och hav genom att rena vatten från växtnäringsämnen.
Återskapa och restaurera kulturmiljöer i renkötselområdet		Du kan få stöd för att återställa eller restaurera samiska byggnader och stängsel i renkötselområden som hör samman med traditionell renkötsel och som inte ska användas kommersiellt. Syftet är att återställa och synliggöra samiska kulturtillgångar och kulturmiljöer i renkötselområdet.

8. Stöd för miljöåtgärder i skogen		
10. Miljö- och klimatvänligt jordbruk		
11. Ekologisk produktion		
13. Kompensationsstöd		
14. Djurvälståndssättningar		
16. Samarbete	16.1 Stöd för att bilda innovationsgrupper och för innovationsprojekt inom EIP.	Har du en lösning på en utmaning som har stor betydelse för jordbruks-, trädgårds- eller rennäringen kan du få projektstöd för att bilda en innovationsgrupp tillsammans med lämpliga partners. Tillsammans ska ni ta fram det material och underlag som behövs för en ansökan om projektstöd för att genomföra ett innovationsprojekt.
	16.2 Stöd till utveckling inom jordbruk-, livsmedel och skog samt pilotprojekt.	
	16.4 Stöd till samarbeten mellan aktörer inom jordbruk samt inom livsmedelskedjan.	
	16.5 Stöd till samarbeten inom miljön. Med landskapsperspektiv för ökad konkurrenskraft i skogen. Inom miljö. För myggbekämpning.	Syftet med hela samarbetsåtgärden är att stödja samarbeten inom områden där den gemensamma nyttan av ett samarbete är stor för samhället men där incitamentet för en enskild aktör är för litet för att finansiera ett utvecklingsarbete. Samarbete är en viktig del i att stärka en hållbar utveckling över längre tid på landsbygden. Landsbygden kan inte erbjuda samma stödande förutsättningar till företag och befolkning som i mer tätbefolkade områden.
	16.9 stöd till samarbeten som främjar diversifiering och information om: - miljö och mat - lokal mat - jordbrukets miljö - samhällstjänster med gården som bas.	

Bilaga 2 Sammanställning av hur de olika delåtgärderna i landsbygdsprogrammet stämmer in på de valda kriterierna

Åtgärd	Delåtgärd	Syfte, nytta	Stödmottagare	Projektmetod	Insatsområden	Jämförbart
1. Kompetensutveckling	1.1 Stöd till kompetensutveckling	Nej, inte direkt liknande övergripande syfte och nytta. Dock finns det kompetensutvecklingsprojekt inom LLU, men upplägget är inte samma.	Nej, inte lika många typer av tillåtna stödmottagare	Nej, inte nödvändigtvis utifrån ett lokalt område och genom samarbete mellan olika sektorer.	Ja, kan ingå i något av de vanligast förekommande insatsområdena.	Nej
	1.2 Stöd till demonstrationer och information					Nej
2. Rådgivning	2.1 Stöd till rådgivningstjänster	Nej, inte direkt liknande övergripande syfte och nytta. Dock finns det kompetensutvecklingsprojekt inom LLU, men upplägget är inte samma.	Nej, inte lika många tillåtna typer av stödmottagare	Nej, inte nödvändigtvis utifrån ett lokalt område och genom samarbete mellan olika sektorer.	Ja, kan ingå i något av de vanligast förekommande insatsområdena.	Nej
	2.3 Stöd till fortbildning av rådgivare					Nej
4. Investeringar till jordbruk, trädgård och rennäring	4.1 Investeringstöd inom jordbruk, trädgård och rennäring	Nej, inte direkt liknande syfte och nytta. Det är för snäv inriktning.	Nej, inte lika många tillåtna typer av stödmottagare	Nej, inte nödvändigtvis utifrån ett lokalt område och genom samarbete mellan olika sektorer.	Nej, passar inte in i de vanligast förekommande insatsområdena.	Nej
	4.2 Förädlingsstöd	Ja, delvis. Det finns projekt inom LLU som har denna inriktning, men syftet med denna delåtgärd är för snäv för att kunna säga att det är liknande övergripande syfte och nytta.	Nej, inte lika många tillåtna typer av stödmottagare	Nej, inte nödvändigtvis utifrån ett lokalt område och genom samarbete mellan olika sektorer.	Ja, kan ingå i de vanligaste insatsområdena: Lokal ekonomi t.ex. i form av förädlade lokala resurser och Gröna och blå näringar.	Nej
	4.4 Miljöinvesteringar	Nej, inte direkt liknande syfte och nytta. Det är för snäv inriktning.	Nej, inte lika många tillåtna typer av stödmottagare	Nej, inte nödvändigtvis utifrån ett lokalt område och genom samarbete mellan olika sektorer.	Nej, passar inte in i de vanligast förekommande insatsområdena.	Nej
	Stängsel mot rovdjur	Se ovan	Se ovan	Se ovan	Se ovan	Nej
	Engångsröjning av betesmark	Se ovan	Se ovan	Se ovan	Se ovan	Nej
	Reglerbar dränering	Se ovan	Se ovan	Se ovan	Se ovan	Nej

6. Jordbruks- och affärsutveckling	6.1 Startstöd	Nej, inte direkt liknande syfte och nytta. Det är för snäv inriktning.	Nej, inte lika många tillåtna typer av stödmottagare	Nej, inte nödvändigtvis utifrån ett lokalt område och genom samarbete mellan olika sektorer.	Nej, passar inte in i de vanligast förekommande insatsområdena.	Nej
	6.4 Investeringsstöd för jobb och klimat	Ja, delvis. Det finns projekt inom LLU som har denna inriktning, men syftet med denna delåtgärd är för snäv för att kunna säga att det är liknande övergripande syfte och nytta.	Nej, inte lika många tillåtna typer av stödmottagare	Nej, inte nödvändigtvis utifrån ett lokalt område och genom samarbete mellan olika sektorer.	Ja, kan ingå i något av de vanligast förekommande insatsområdena som handlar om nya jobb och företagande.	Nej
7. Service, infrastruktur och attraktiv landsbygd	7.2 stöd till investeringar i småskalig infrastruktur	Ja, det finns liknande projekt inom LLU som har denna inriktning. Syftet är liknande då det handlar om att utveckla den lokala bygden på olika sätt.	Ja, samma typ av tillåtna stödmottagare	Nej, inte nödvändigtvis utifrån ett lokalt område och genom samarbete mellan olika sektorer.	Ja, kan ingå i de vanligaste insatsområdena: Lokal ekonomi exempelvis i form av förädlade lokala resurser och Gröna och blå näringar.	Ja
	7.3 Stöd till bredband	Nej, inte direkt liknande syfte och nytta. Det är alldeles för snäv inriktning. Inom LLU är det också enbart mobilisering kring bredband som är stödberättigat.	Ja, samma typ av tillåtna stödmottagare	Nej, inte nödvändigtvis utifrån ett lokalt område och genom samarbete mellan olika sektorer.	Nej, passar inte in i de vanligast förekommande insatsområdena.	Nej
	7.4 Stöd till investeringar i service och fritid på landsbygden	Ja, det finns liknande projekt inom LLU som har denna inriktning. Syftet är liknande då det handlar om att utveckla den lokala bygden på olika sätt. Dock gällande den lokala servicen skiljer sig den delvis åt, exempelvis ges det inte inom LLU stöd till drivmedelsanslagningar. Lokal service innebär inom LLU mer åt att skapa lokala mötesplatser med olika möjligheter, utveckling av resande och transport, skolor och innovativa lösningar för service.	Ja, samma typ av tillåtna stödmottagare	Nej, inte nödvändigtvis utifrån ett lokalt område och genom samarbete mellan olika sektorer.	Ja, kan ingå i de vanligaste insatsområdena ex lokal attraktivitet och delaktighet	Ja
	7.5 stöd till investeringar i infrastruktur för rekreation och turism samt för turisminformation	Ja, det finns liknande projekt inom LLU som har denna inriktning. Syftet är liknande då det handlar om att utveckla den lokala bygden på olika sätt.	Ja, samma typ av tillåtna stödmottagare	Nej, inte nödvändigtvis utifrån ett lokalt område och genom samarbete mellan olika sektorer.	Ja, kan ingå i de vanligaste insatsområdena ex lokal attraktivitet och delaktighet, besöksnäring, social inkludering ungdomar	Ja
	7.6 Stöd till utveckling av natur- och kulturmiljö	Ja, det finns liknande projekt inom LLU som har denna inriktning. Syftet är liknande då det handlar om att utveckla den lokala bygden på olika sätt.	Ja, samma typ av tillåtna stödmottagare	Nej, inte nödvändigtvis utifrån ett lokalt område och genom samarbete mellan olika sektorer.	Ja, kan ingå i de vanligaste insatsområdena ex lokal attraktivitet och delaktighet, besöksnäring	Ja

Miljöinvesteringar	Miljöinvestering – förbättra vattenkvalitet	Nej, inte direkt liknande syfte och nytta.	Nej, inte samma möjliga stödmottagare	Nej, inte nödvändigtvis utifrån ett lokalt område och genom samarbete mellan olika sektorer.	Nej, passar inte in i de vanligast förekommande insatsområdena.	Nej
	Anlägga tvåstegsdiken	Se ovan	Se ovan	Se ovan	Se ovan	Nej
	Anlägga och restaurera våtmarker och dammar för förbättrad vattenkvalitet	Se ovan	Se ovan	Se ovan	Se ovan	Nej
	Återskapa och restaurera kulturmiljöer i renskötselområdet	Se ovan	Se ovan	Se ovan	Se ovan	Nej
8. Stöd för miljöätgärder i skogen		Nej, inte direkt liknande syfte och nytta.	Nej, inte samma möjliga stödmottagare	Nej, inte nödvändigtvis utifrån ett lokalt område och genom samarbete mellan olika sektorer.	Nej, passar inte in i de vanligast förekommande insatsområdena.	Nej
10. Miljö- och klimatvänligt jordbruk		Se ovan	Se ovan	Se ovan	Se ovan	Nej
11. Ekologisk produktion		Se ovan	Se ovan	Se ovan	Se ovan	Nej
13. Kompensationsstöd		Se ovan	Se ovan	Se ovan	Se ovan	Nej
14. Djurvälstånd-ersättningar		Se ovan	Se ovan	Se ovan	Se ovan	Nej

16. Samarbete	16.1 Stöd för att bilda innovationsgrupper och för innovationsprojekt inom EIP.	Nej, inte direkt liknande då samarbetet enbart har fokus på jordbruk-, trädgård- eller rennäring.	Ja, samma typ av tillåtna stödmottagare	Ja, en stor del av själva leadermetoden går ut på samarbete mellan olika sektorer.	Nej, passar inte in i de vanligast förekommande insatsområdena.	Nej
	16.2 Stöd till utveckling inom jordbruk-, livsmedel och skog samt pilotprojekt.	Nej, inte fullt ut men det finns liknande projekt inom LLU som har denna inriktning. Syftet är liknande då det handlar om att utveckla den lokala bygden på olika sätt genom ex skapa nya jobb, lokal serviceutveckling, kulturarv och kulturmiljöer kopplade till mat samt landsbygdsturism.	Ja, samma typ av tillåtna stödmottagare	Ja, en stor del av själva leadermetoden går ut på samarbete, det så kallade trepartnerskapet mellan ideell-, privat- och offentlig sektor. I denna åtgärd finns då alltså tydliga drag av leadermetoden.	Ja, kan ingå i de vanligaste förekommande insatsområdena som lokal ekonomi och lokal attraktivitet.	Ja
	16.4 Stöd till samarbeten mellan aktörer inom jordbruk samt inom livsmedelskedjan.	Nej, inte direkt liknande då samarbetet enbart har fokus på samarbete inom två snäva områden (snäva förr LLU).	Ja, samma typ av tillåtna stödmottagare	Ja, en stor del av själva leadermetoden går ut på samarbete mellan olika sektorer.	Nej, passar inte in i de vanligast förekommande insatsområdena.	Nej
	16.5 Stöd till samarbeten inom miljön. Med landskapsperspektiv för ökad konkurrenskraft i skogen. Inom miljö. För myggbekämpning	Nej, inte direkt liknande då samarbetet enbart har fokus på samarbete inom två snäva områden (snäva förr LLU).	Ja, samma typ av tillåtna stödmottagare	Ja, en stor del av själva leadermetoden går ut på samarbete mellan olika sektorer.	Nej, passar inte in i de vanligast förekommande insatsområdena.	Nej
	16.9 stöd till samarbeten som främjar diversifiering och information om: - miljö och mat - lokal mat - jordbrukets miljö - samhällstjänster med gården som bas	Nej, inte direkt liknande då samarbetet enbart har fokus på samarbete inom två snäva områden (snäva förr LLU).	Ja, samma typ av tillåtna stödmottagare	Ja, en stor del av själva leadermetoden går ut på samarbete mellan olika sektorer.	Nej, passar inte in i de vanligast förekommande insatsområdena.	Nej

Europeiska jordbruksfonden
för landsbygdsutveckling, Europa
investerar i landsbygdsområden

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska struktur-
och investeringsfonderna

Jordbruksverket
551 82 Jönköping
Telefon 036-15 50 00 (vx)
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se/utvardering

UPP19:12

